

Професійна освіта

УДК 378.091.33:81'253

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18451878>

Формування навичок зв'язного мовлення у кризових умовах як складника професійної компетентності перекладача

Калитюк Лілія Петрівна

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри лінгвістики та перекладу,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, вул.

Бульварно-Кудрявська, 18/2, 04053, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-9371-9724>

Козачук Андрій Михайлович

кандидат філологічних наук, завідувач кафедри лінгвістики та перекладу,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ,

вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, 04053, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-5508-3152>

Меркулова Світлана Іванівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри лінгвістики та перекладу,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ,

вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, 04053, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-6838-7836>

Хохлова Дарія Сергіївна

викладач кафедри лінгвістики та перекладу, Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, 04053,

Україна

<https://orcid.org/0000-0003-0667-3997>

Павлюк Антон Валерійович

викладач кафедри лінгвістики та перекладу, Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, 04053,
Україна

<https://orcid.org/0009-0008-1523-5490>

Прийнято: 15.01.2026 | Опубліковано: 30.01.2026

***Анотація: Мета.** Статтю присвячено аналізу формування навичок зв'язного мовлення у кризових умовах як ключового складника професійної компетентності перекладача. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та емпірична перевірка ролі антиципації, мовленнєвої компресії та автоматизації дискурсивних маркерів у забезпеченні когерентності й континуальності усного перекладу в умовах дефіциту часу, підвищеного когнітивного та емоційного навантаження. **Методи.** Методологічну основу становлять теоретичний аналіз праць з перекладознавства, психолінгвістики та когнітивної науки, зокрема концепцій імовірного прогнозування та перерозподілу когнітивних ресурсів, а також узагальнення педагогічного досвіду викладання усного перекладу. Для перевірки робочої гіпотези розроблено навчальну методичку на основі *Effort Model* Д. Жіля, доповнену когнітивними вправами на розвиток прогностичної обробки. У практичному курсі застосовано сценарне моделювання кризових комунікативних ситуацій (переговори, прес конференції, екстрені повідомлення), стрес-симуляції, порівняльний аналіз студентських перекладів та оцінювання показників когезії і когерентності цільових текстів. **Результати.** Антиципація виконує функцію когнітивного фільтра, який забезпечує стилістичну плавність і логічну цілісність висловлення, запобігаючи фрагментації дискурсу в стресових умовах. Мовленнєва компресія — синтаксична, лексична та семантична — сприяє*

збереженню смислової цілісності перекладу за рахунок спрощення формально-граматичної структури. Виявлено, що автоматизація дискурсивних маркерів значно знижує когнітивне навантаження під час синтаксичного планування та підтримує безперервність мовлення навіть за фрагментарності вихідного повідомлення. **Висновки.** Формування зв'язного мовлення у кризових умовах має розглядатися як інтегрований когнітивно-дискурсивний компонент професійної компетентності перекладача та потребує цілеспрямованого впровадження в освітні програми підготовки перекладачів.

Ключові слова: професійна компетентність перекладача, зв'язне мовлення, антиципація, мовленнєва компресія, дискурсивні маркери, кризові умови, усний переклад.

Formation of Coherent Speech Skills in Crisis Conditions as a Component of the Translator's Professional Competence

Liliia Kalytiuk

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at Linguistics and Translation Department, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2, Bulvarno-Kudriavska Str, Kyiv, 04053, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-9371-9724>

Andriy Kozachuk

Candidate of Philological Sciences, Head of Linguistics and Translation Department, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2, Bulvarno-Kudriavska Str, Kyiv, 04053, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5508-3152>

Svitlana Merkulova

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at Linguistics and Translation Department, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2, Bulvarno-Kudriavska Str, Kyiv, 04053, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-6838-7836>

Dariia Khokhlova

Teacher at Linguistics and Translation Department, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2, Bulvarno-Kudriavska Str, Kyiv, 04053, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-0667-3997>

Anton Pavliuk

Teacher at Linguistics and Translation Department, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2, Bulvarno-Kudriavska Str, Kyiv, 04053, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0008-1523-5490>

Abstract: Purpose. *This article examines the development of coherent speech skills under crisis conditions as a core component of a translator's professional competence. The study provides a theoretical justification and empirical verification of the role of anticipation, speech compression, and discourse marker automation in maintaining coherence and continuity of interpreting under extreme time pressure and heightened cognitive and emotional load. Methods.* *The research integrates a theoretical analysis of translation studies, psycholinguistics, and cognitive science – specifically focusing on probabilistic forecasting and cognitive resource allocation – with the synthesis of pedagogical practices in interpreter training. To test the working hypothesis, a training methodology was developed based on Gile's Effort Model, supplemented by cognitive exercises targeting predictive processing. The study employed scenario-based modelling of crisis communication, stress simulations, and a*

*comparative analysis of student interpretations, using established cohesion and coherence metrics. **Results.** The findings demonstrate that anticipation functions as a cognitive filter ensuring stylistic fluency and logical continuity of speech, thereby preventing discourse fragmentation under stress. Speech compression – syntactic, lexical, and semantic – was shown to preserve semantic integrity by simplifying formal grammatical structures. Furthermore, automation of discourse markers significantly mitigates cognitive load during syntactic planning sustaining speech flow even when the source message is fragmented. **Conclusions.** The study concludes that coherent speech skills in crisis conditions should be conceptualized as an integrated cognitive-discursive component of professional competence. These skills are to be systematically incorporated into interpreter education curricula to prepare practitioners for high-stakes environments.*

Keywords: *translator's professional competence, coherent speech, anticipation, speech compression, discourse markers, crisis conditions, interpreting.*

Постановка проблеми. Актуальність проблеми зумовлена зростанням вимог до професійної підготовки майбутніх перекладачів в умовах інтенсифікації міжкультурної та міжмовної комунікації. Сучасний ринок перекладацьких послуг потребує фахівців, здатних не лише адекватно передавати зміст висловлення іноземною мовою, а й будувати логічно структуроване, зв'язне та впевнене усне мовлення, що є особливо важливим під час виконання усного послідовного перекладу.

У практиці викладання перекладознавчих дисциплін у закладах вищої освіти спостерігається суперечність між належним рівнем лексико-граматичної підготовки студентів-перекладачів та їхньою недостатньою готовністю до спонтанного усного мовлення. Остання виявляється у труднощах з логічною побудовою висловлень, порушенні зв'язності, невпевненості та фрагментарності відтворення мовленнєвого відрізка під час послідовного перекладу. Окреслена

проблема знижує якість перекладу та обмежує комунікативну ефективність майбутніх перекладачів.

Попри значну кількість наукових розвідок із методики навчання усного перекладу, педагогічні аспекти формування навичок зв'язного мовлення у процесі послідовного перекладу все ще залишаються поза належною увагою науковців. Зокрема бракує спеціальних розвідок, присвячених методичному інструментарію, який би сприяв логічній структуризації висловлювань, смислової цілісності та впевненої реалізації прагматичної мети у професійно орієнтованих ситуаціях.

У межах компетентнісного підходу формування навичок зв'язного усного мовлення є невід'ємним складником професійного профілю перекладача. Відтак обґрунтування методичних засад підготовки студентів-перекладачів до впевненої побудови висловлювання під час усного послідовного перекладу відповідає запитам сучасної вищої освіти, а впровадження результатів дослідження сприятиме вдосконаленню освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. А.Король та А.Пітик обґрунтували систему навчальних вправ для формування базових умінь усного послідовного перекладу, зокрема навичок відтворення змісту висловлювання та логічної організації мовлення. Пріоритетне значення автори надають поетапності та регулярній тренувальній практиці як засадам розвитку зв'язного усного мовлення студентів [1].

Дослідження І.Кузьмич та Н.Негрич присвячене педагогічним умовам формування навичок усного перекладу та розвитку усного мовлення в освітньому процесі. Незважаючи на орієнтацію на шкільну освіту, висновки науковців щодо труднощів спонтанного мовлення та шляхів їх подолання є релевантними і для підготовки майбутніх перекладачів у закладах вищої освіти [2].

Дослідження Ф. Алшехрі присвячено впровадженню сучасних освітніх технологій для підготовки майбутніх перекладачів. Автор доводить, що їхнє застосування під час виконання тренувальних завдань сприяє розвитку когерентного, когезивного та впевненого усного мовлення студентів [3].

Фундаментальне дослідження К. Стаховяк-Шимчак охоплює як когнітивні механізми усного перекладу, так і невербальні компоненти комунікації (зоровий контакт, жести). Дослідниця вказує на їхню важливість для підвищення якості усного перекладу та окреслює шляхи грамотного використання цих компонентів майбутніми перекладачами [4]. Висновки К. Стаховяк-Шимчак перегукуються з науковою розвідкою Ц. Чжана та Й. Цзина щодо взаємозв'язку між невербальною поведінкою та когерентним мовленням студентів під час усного перекладу. Автори доводять, що цілеспрямоване використання жестів сприяє підвищенню мовленнєвої впевненості та покращенню зв'язності усного мовлення під час послідовного перекладу [5].

Сучасна парадигма підготовки перекладачів розглядає професійну компетентність як складну багатоаспектну систему. І. Горошкін визначає її як інтегровану характеристику, що засвідчує готовність до діяльності через "здатність до швидкої мовної адаптації та побудови логічно завершених мовленнєвих конструкцій у різних комунікативних ситуаціях" [6, с. 139]. Зокрема це стосується специфічних умов міжмовної комунікації, пов'язаних із процесами перекодування та породження тексту цільовою мовою. Фундаментом цієї системи є комунікативна складова. Згідно з дослідженням Ю. Бондарчук, "основою комунікативної компетентності є комунікативні вміння, що формуються через мовленнєві навички" [7, с. 25]. Це підкреслює, що зв'язне мовлення є не лише лінгвістичною категорією, а стратегічним інструментом перекладача як "менеджера комунікації". У свою чергу, У. Нізамова акцентує на тому, що в цій сфері необхідно не просто знати мову, а "ефективно

організовувати міжкультурну комунікацію, передавати інформацію різними мовами чітко та зрозуміло" [8, р. 926].

Когнітивний аспект формування зв'язності мовлення розкривається через процеси переходу від розуміння до висловлювання. І. Маммадова обґрунтовує, що професійне мовлення перекладача має уникати "літералізму та штучності", що досягається шляхом аналітичного прийняття рішень щодо структури дискурсу [9, р. 215]. Важливим складником природності та автентичності такого мовлення є володіння ідіоматикою. Як стверджує Б. Гаджієва, "вільне володіння ідіоматикою є вершиною комунікативної компетенції, оскільки воно забезпечує не лише інформаційну, а й стилістичну зв'язність тексту" [10, р. 143].

Методика формування цих навичок у закладах вищої освіти базується на системності та ситуативності. Н. Назаренко та Н. Мороз пропонують трирівневу систему вправ, де особлива роль відводиться підготовчим етапам – компресії та парафразу, які є "базовими механізмами для підтримання зв'язності тексту" [11, с. 140].

У контексті цифрової трансформації освіти формування навичок зв'язного мовлення нерозривно пов'язане з опануванням новітніх технологічних інструментів. Ю. Головатська обґрунтовує необхідність поєднання рекурсивної та дискурсивної парадигм навчання, наголошуючи, що використання цифрових технологій "забезпечує створення віртуального та реального іншомовного середовища", що є критично важливим для автентичності мовлення [12, р. 130].

Особливого значення набуває розвиток навичок, які не піддаються повній автоматизації. Карабан В. і Карабан О. стверджують, що в епоху домінування ШІ перекладачі "мають розвивати навички, які машини не можуть відтворити – зокрема креативність та здатність будувати складні наративи", з урахуванням тонких емоційних нюансів [13, р. 125]. У такому контексті зв'язне мовлення розгортається у навичку "транскреації" та професійного пост-редагування.

Інноваційні стратегії, засновані на цифрових лабораторіях та гейміфікації, дозволяють автоматизувати процес побудови висловлювання. Т. Ткачук та О. Мастера зазначають, що цифрова інтеракція "стимулює спонтанне зв'язне мовлення та допомагає відпрацьовувати мовленнєві моделі в реальному часі" [14, р. 199]. Цю думку доповнює Ш. Салманова, вказуючи, що гейміфікація знімає психологічні бар'єри, перетворюючи зв'язність тексту на "інструмент досягнення успіху в навчальному сценарії" [15, р. 262].

Попри значний доробок, поза увагою дослідників залишається зокрема питання "емоційної зв'язності" у кризових умовах. Більшість методик розрахована на стабільні умови навчання. Проте залишається відкритим питання формування навичок зв'язного мовлення в умовах високого стресу (переклад у зонах конфлікту, під час кризових переговорів або в умовах обмеженого часу).

З огляду на зазначене, **метою** дослідження є теоретично обґрунтувати та методично окреслити шляхи формування навичок зв'язного й упевненого усного мовлення у студентів-перекладачів у процесі навчання усного послідовного перекладу у кризових умовах.

Для досягнення поставленої мети передбачається розв'язання таких завдань дослідження: уточнити сутність понять "зв'язне усне мовлення" та "мовленнєва впевненість" у контексті професійної підготовки перекладачів; охарактеризувати ефективні методи й прийоми навчання, спрямовані на розвиток зв'язності та логічності усного мовлення майбутніх перекладачів у кризових умовах.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що формування навичок зв'язного мовлення перекладача в кризових умовах буде ефективним лише за умови впровадження в освітній процес моделі когнітивного тренінгу, яка поєднує розвиток антиципації (прогнозування), технік мовленнєвої компресії та психологічних стратегій подолання когнітивного дисонансу. Це дозволить

мінімізувати деструктивний вплив стресових чинників на логіко-стилістичну цілісність тексту перекладу.

Гіпотеза базується на таких трьох складових:

Розвиток антиципації (імовірнісного прогнозування): У кризовій ситуації мозок не має достатньо часу на повний аналіз чинників, причетних до створення умов цейтноту. Зв'язність мовлення підтримується завдяки здатності перекладача передбачати завершення фрази оратора.

Механізм мовленнєвої компресії: В умовах дефіциту часу зв'язність забезпечується не інтенсифікацією мовлення (що зазвичай провокує помилки), а завдяки вмінню лаконізувати другорядну інформацію, зберігаючи при цьому логічну архітектуру та змістове осердя повідомлення.

Автоматизація дискурсивних маркерів: Гіпотеза передбачає, що в стресі перекладач має використовувати заздалегідь відпрацьовані "фрази-зв'язки" (cliché, transition words), які підтримують структуру тексту, поки мозок обробляє складний зміст.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою передумовою формування зв'язного мовлення у кризових ситуаціях є розвиток механізму антиципації. Згідно з дослідженнями Н. Назаренко та Н. Мороз, тренування імовірнісного прогнозування дозволяє перекладачеві компенсувати дефіцит часу, що виникає в стресових умовах. Як зазначає І. Маммадова, саме антиципація виступає когнітивним фільтром, який забезпечує стилістичну плавність висловлювання, запобігаючи логічним розривам, що є критичним для підтримки професійної компетентності [9; 11].

У контексті нашої гіпотези про кризові умови, фундаментальною є думка К. Зеєбера про перерозподіл когнітивних ресурсів: саме антиципація дозволяє фахівцю зосередитися на якості вихідного продукту, а не лише на сприйнятті вхідного [16, р. 185]. Це узгоджується з висновками Е. Тізеліус, яка розглядає антиципацію як інструмент "заповнення прогалин" для збереження

безперервності дискурсу. Таким чином, зв'язність мовлення перекладача виступає не лише лінгвістичним результатом, а й механізмом когнітивного захисту від перевантаження [17, р. 162]. У разі розбіжності між прогнозованим і реальним змістом фрагмента мови оригіналу, антиципація постає проявом когнітивної гнучкості. Це дає змогу перекладачеві оперативно коригувати траєкторію структурно-семантичного розгортання висловлення цільовою мовою.

Для перевірки гіпотези було розроблено методику, що базується на моделі Effort Model (Д. Жиль) та доповнена когнітивними вправами на розвиток прогностичної обробки (С. Vadasz). Основним інструментом навчання обрано "сценарне моделювання", де студенти занурюються у віртуальні кризові ситуації (time-pressure environment) [18; 19].

У межах практичного курсу було впроваджено блок вправ на семантичну компресію, метою яких є збереження когерентності (сислової цілісності) висловлення за рахунок спрощення його когезії (формально-граматичної структури). За такого підходу перекладач уникає когнітивного "паралічу" та підтримувати зв'язний потік мовлення навіть при втраті сегментів вхідного повідомлення.

У контексті забезпечення зв'язності мовлення особливої ваги набуває мовленнєва компресія, яка є невід'ємним складником роботи перекладача в умовах дефіциту часу. Вона дає змогу оптимізувати часовий ресурс для обробки наступних сегментів інформації, не порушуючи при цьому логіко-сислової цілісності викладу.

Як зазначає Е. Рошик, мовленнєва компресія виступає регулятором, що дозволяє підтримувати безперервність (continuity) викладу навіть за екстремального темпу мовлення спікера. У поєднанні з антиципацією, компресія дозволяє перекладачеві не просто "встигати", а вибудовувати семантично щільний текст [20, р.312]. Ф. Бартоліні наголошує, що успішна компресія не

шкодить когерентності (змістовній зв'язності), а навпаки, робить структуру перекладу прозорішою для отримувача в умовах когнітивного навантаження [21, р. 88]. Відтак, можемо виділити три види компресії: синтаксичну, лексичну та семантичну.

Автоматизація вживання дискурсивних маркерів (конекторів типу "отже", "крім того", "зважаючи на це", "одночас") постає функціональним кріпленням, що забезпечує структурну цілісність тексту. У стресових умовах перекладач часто втрачає ці логічні містки, що призводить до фрагментарного мовлення.

Важливою умовою підтримки континуальності мовлення є автоматизація використання дискурсивних маркерів. Згідно з дослідженнями М. Фонті, автоматизм у вживанні логічних конекторів дозволяє перекладачеві суттєво знизити когнітивне навантаження під час синтаксичного планування висловлювання [22, р. 22]. Це узгоджується з позицією П. Джамп'єрі, яка розглядає ці маркери як "навігаційні вказівники", що забезпечують когерентність перекладу навіть у випадках, коли вихідне повідомлення є фрагментарним або логічно незавершеним [23, р. 145].

Розглянемо детальніше кожен із трьох виділених векторів нашої робочої гіпотези для її перевірки.

Так, у процесі викладання усного послідовного перекладу було запроваджено:

(1) Стрес-симуляції: завдання на переклад в умовах інтенсивного шумового навантаження або штучно створеного дефіциту часу.

(2) Порівняльний аналіз: зіставлення текстів перекладу студентів експериментальної групи (що проходили тренінги з компресії мовлення), та контрольної, яка навчалася за стандартною програмою.

(3) Оцінка зв'язності: використання засобів когезії (граматичних і лексичних зв'язків) та когерентності (логіко-сислової цілісності) у кризових текстах.

Серед стрес-симуляцій було зокрема виконання завдання "Акустичний дисонанс" – класичної вправи на витривалість, що імітує роботу в несприятливих акустичних умовах (мітинги, виробничі майданчики). Студенти здійснюють усний переклад тексту, водночас сприймаючи через навушники або колонки аудіоперешкоди: "білий шум", записи звуків натовпу або нерелевантне мовлення іншою мовою (наприклад, переклад виконується з англійської на українську під час трансляції іспаномовного повідомлення). Метою такого завдання є навчитися ігнорувати дистрактори та підтримувати плавність мовлення, не зупиняючись через зовнішні завади.

Ще одним типом роботи може бути завдання "Інформаційний вибух". Це імітація ситуації, коли спікер говорить занадто швидко або використовує забагато цифр і власних назв. Для цього викладач поступово збільшує темп мовлення (від 100 до 160 слів за хвилину) або насичує текст прецизійною (точною) лексикою. Такий вид роботи має на меті "спровокувати" студента на використання мовленнєвої компресії. Методика навчає селективному підходу: перекладач нехтує прикметниками розмитої семантики задля вчасного озвучення змістових домінант, забезпечуючи при цьому структурну гомогенність відтворюваного фрагмента.

Також корисним виявилось завдання "Подвійна задача", яка базується на нейропсихологічних методах розподілу уваги. Наприклад, студент перекладає текст і одночасно виконує просту механічну або інтелектуальну дію (як от записувати на папері зворотний відлік від 100 до 1; сортувати картки за кольорами, малювати геометричні фігури тощо). Даючи таке завдання студентам, викладач ставить за мету довести навичку використання дискурсивних маркерів до автоматизму. Коли мозок зайнятий малюванням, мовлення має продовжуватися на "автопілоті" завдяки заздалегідь засвоєним кліше.

Наступним типом завдання є вправа "Кризова дефіцитарність", що моделює ситуації імітація технічних перешкод або незадовільної дикції спікера. Студент отримує аудіозапис, де кожні 15-20 секунд навмисно вирізано 1-2 секунди звуку (наприклад, це може бути імітацією переривання зв'язку під час відеоконференції). Згідно із задумом, студент має відновити втрачену ланку за контекстом і вплести її у зв'язне висловлювання, щоб слухач не помітив "прогалини" в оригіналі.

Ще одним завданням є "Зміна модальності", іншими словами – створення конфлікту між тим, що перекладач бачить, і тим, що він чує. Наприклад, студент бачить на екрані слайд презентації з одними цифрами / фактами, а спікер у цей час називає інші (актуалізовані дані). Виконуючи такий вид роботи, передбачається, що студенти вчитимуться миттєво коригувати мовленнєвий план ("як ми бачимо на екрані... проте спікер зазначає..."), підтримуючи логічну зв'язність аргументації.

Впровадження стрес-симуляцій, таких як "Акустичний дисонанс" та "Подвійна задача", дозволило виявити пряму кореляцію між рівнем автоматизації дискурсивних маркерів та стабільністю зв'язного мовлення. Студенти, які пройшли тренінг із застосуванням когнітивного навантаження, продемонстрували на 30% нижчий показник частотності пауз хезитації під час перекладу кризових звернень порівняно з контрольною групою.

Розглянемо формування навичок мовленнєвої компресії у майбутніх перекладачів під час навчання усного послідовного перекладу з опертям на типологію застосованих навчальних завдань.

При формуванні навичок лексико-синтаксичної компресії пріоритетною метою є заміна розлогих конструкцій лаконічними еквівалентами синтаксичного рівня, що забезпечує структурну прозорість друготвору.

Вправа "Синонімічний фільтр" спрямована на усунення мовленнєвої надмірності шляхом редукції модальних дієслів чи плеонастичних вставних слів.

Наприклад, вправа передбачає стиснення багатослівного речення *"Я хотів би сказати вам про те, що ми маємо можливість розглянути це питання"*. Очікується, що студент усуне плеонастичний структурно-семантичний мовленнєвий баласт зберігши ввічливу тональність висловлення (*"Розгляньмо це питання"*).

Вправа "Номіналізація" спрямована на опанування прийомів синтаксичного згортання шляхом заміни підрядних речень іменниковими групами або дієприкметниковими зворотами. Така трансформація сприяє лаконізації висловлення, що сприяє переорієнтації перекладацьких зусиль на декодування ключових смислових вузлів оригіналу. Наприклад:

Оригінал: *"Коли ми завершимо процес підрахунку голосів..."*

Компресія: *"Після підрахунку голосів..."*

Вправа на формування навички семантичної компресії має на меті навчити майбутнього перекладача вилучати контекстуально прозору або надлишкову інформацію, що вже була задекларована. Наприклад, вправа "Абстрагування на слух", зорієнтована на розвиток навичок макрокомпресії, спрямована на згортання розлогого мовленнєвого фрагмента (складний абзац (4–5 речень)) у лаконічне речення. Це привчає студента виокремлювати семантичне "ядро" повідомлення, відсікаючи другорядні семантично дифузні нашарування.

Вправа "Стоп-кліше" розрахована на тренування механізмів селективного ігнорування і передбачає переклад матеріалів інституційного дискурсу (зокрема політичного), що характеризується щільністю використання штампів та канцеляризмів (наприклад, *"як було зазначено раніше у вищезгаданому документі"*). Студент має навчитися ігнорувати малоінформативні кліше, щоб зосередитися на перекладі фактологічного матеріалу.

Окремим видом є технічна або стратегічна компресія, яка спрямована на оптимізацію темпоритму та паузацію для подачі інформації. Наприклад, вправа "Salami Technique" (Техніка салямі) передбачає сегментацію конструктивно

обтяжених речень оригіналу на короткі, логічно завершені одиниці. Така декомпозиція автоматично призводить до вилучення сполучних слів, які не є семантично вирішальними для розуміння повідомлення.

Ефективною є також вправа "Переклад під метроном", що базується на механізмі зовнішньої стимуляції темпу мовлення. Студент здійснює переклад під ритм метронома, який поступово зростає. За таких умов студент змушений застосовувати компресію на рівні "автопілота".

Варіацією вищезазначеної вправи є "Переклад за таймером". У медіафайл для перекладу встановлюється таймер з часом, який є дотичним до часу фрагменту для перекладу. Наприклад, відео новин загальним часом 3 хвилини розподілено на логічні (за інформацією) фрагменти по 35-50 секунд. Отже, фрагмент у 50 секунд супроводжується таймером з аналогічним часом, який розпочинає зворотній відлік одразу після закінчення фрагменту новин. Студент має швидко розпочати переклад та автоматично застосовувати компресію для вчасного його завершення.

Четвертий вид – це компресія прецизійної лексики, спрямована на групування або узагальнення деталей. Для відпрацювання цієї навички використовують вправу "Узагальнення списків". Наприклад, якщо спікер перераховує: *"ми закупили яблука, груші, апельсини, банани та виноград"*, перекладач у режимі дефіциту часу замінює цей ряд узагальненням: *"ми закупили фрукти"*.

Ще одна вправа – "Округлення" – передбачає роботу з цифрами. Якщо точність до сотих не є критичною для контексту (наприклад, у вітальній промові), студент вчиться округлювати значення (*"майже 100"* замість *"98,7"*), щоб зберегти темп мовлення.

Ці та інші підходи змушують студента миттєво ієрархізувати інформацію за ступенем важливості, формуючи навичку "семантичного вижиму", що є ключовим для підтримки зв'язності в кризових ситуаціях.

Наведемо порівняльні результати сформованих навичок у студентів експериментальної групи, які проходили тренінги, виконуючі вправи з розвитку мовленнєвої компресії у порівнянні з тими, хто навчався за стандартною програмою (контрольна група).

Таблиця 1.

Вправи з тренування компресії та їх когнітивно-перекладацькі функції в експериментальній і контрольній групах

Назва вправи/ тип підготовки	Експеримен тальна група	Контроль на група	Характеристика завдання	Ключова когнітивна функція	Перекладаць кі навички, що формується
Імітація технічних збоїв / поганої дикції	+	-	Аудіозаписи з навмисними вирізами (1–2 с кожні 15–20 с); нечітка артикуляція	Антиципація, слухова диференціація	Змістова реконструкція, компенсаційні стратегії
Синонімічний фільтр	+	-	Передача змісту через узагальнення та синонімічну заміну	Лексична гнучкість, семантичний аналіз	Лексична та стилістична компресія
Вправи з таймерами / метрономами	+	-	Жорсткі часові обмеження під час послідовного перекладу	Часове планування, саморегуляція	Темпоральна компресія, структуроване мовлення
Стоп-кліше	+	-	Переклад промов з великою кількістю мовних штампів	Вилучення надлишкової інформації, контекстне регулювання	Змістова компресія, переклад фактичних даних

Узагальнення списків	+	-	Вживання узагальнюючого слова замість деталізованого переліку в умовах дефіциту часу	Швидка обробка інформації	Компресія прецизійної лексики, узагальнення інформації
Стандартне навчання	-	+	Тренування пам'яті та швидкості, переклад промов, медіа інформації з обмеженим часом	Оперативна пам'ять, швидкість мовленнєвої реакції	Часткова зв'язність мовлення; обмежені навички компресії

Джерело: власна розробка авторів

Отже, експериментальна група проходила цілеспрямовані тренування з компресії інформації в умовах підвищеного когнітивного та стресового навантаження, що включали вправи на формування навичок лексико-синтаксичної, семантичної, стратегічної компресій та компресії прецизійної лексики. Описані в статті вправи були спрямовані не лише на пришвидшення мовленнєвої реакції, а передусім на формування здатності виокремлювати смислове ядро повідомлення. Це дозволяє зберігати зв'язність мовлення за умов дефіциту часу або інформаційних втрат. Контрольна група навчалася за стандартною програмою, яка не передбачала спеціалізованих вправ із компресії та стрес-симуляцій і була зосереджена переважно на тренуванні пам'яті та швидкості перекладу.

На підтвердження важливості розвитку мовленнєвої компресії у студентів при вивченні усного послідовного перекладу проведено порівняльний аналіз, який передбачав зіставлення перекладу студентів, які проходили спеціалізовані тренінги з компресії, зі студентами, що навчалися за стандартною програмою підготовки усних перекладачів. Тестовим матеріалом було обрано новини та репортажі з обмеженим часом для перекладу. Переклад студентів

експериментальної групи вирізнявся нормативним граматичним зв'язком та смисловою цілісністю тексту за умов дефіциту часу. Натомість студенти контрольної групи, не встигаючи завершити переклад, обирали екстенсивний шлях – прискорення темпу мовлення, нехтуючи більш ефективною для таких ситуацій компресію інформації.

Така організація експерименту дозволяє трактувати якісні відмінності зв'язного мовлення як прямий наслідок системного впровадження компресійних стратегій у процес підготовки майбутніх перекладачів.

Висновки. Усний послідовний переклад залишається затребуваним інструментом забезпечення міжнародних зустрічей, конференцій, диспутів, круглих столів, переговорів, попит на який не знижується попри складні обставини та кризові ситуації. Водночас замовники вимагають від перекладача якісної передачі інформації в умовах жорстких часових обмежень. Відтак, підготовка майбутніх перекладачів на вимогу сучасного ринку є комплексною задачею. Формування навичок зв'язного й упевненого усного мовлення у студентів-перекладачів у процесі навчання усного послідовного перекладу у кризових умовах є головною метою підготовки сучасних професіоналів.

В процесі підготовки у студентів мають бути сформовані навички зв'язного мовлення, які базуються на швидкій обробці інформації, її компресії в процесі усного перекладу, умінні працювати якісно в кризових умовах з дефіцитом часу. Це досягається впровадженням стрес-стимуляцій в процес підготовки перекладачів у вигляді завдань з шумовими дистракторами, й інформацією, перенасиченою деталями й кліше, подвійних завдань, які базуються на нейропсихологічних методах розподілу уваги, імітацією технічних збоїв або поганої дикції спікера в процесі викладу інформації для перекладу й створенні штучного конфлікту між аудіо інформацією і візуалізацією (яка не відповідає аудіо). Стрес-стимуляції є дієвими у досягненні студентами навичок зв'язного мовлення, впевненості і логічного викладу інформації.

Розвиток мовленнєвої компресії є важливим завданням у підготовці майбутніх перекладачів, оскільки саме вони складають основу якісного усного перекладу в умовах кризи. Впровадження системи тренувальних вправ сприяє розвитку лексико-синтаксичної, семантичної, стратегічної компресії та компресії прецизійної лексики, які спрямовані на формування селективного підходу до виокремлення пріоритетної інформації, вартої перекладацької уваги. Це дозволяє зберігати логічність і зв'язність мовлення навіть за умов певних інформаційних втрат та дефіциту часу.

Подальшого вивчення потребує обґрунтування моделі впровадження стрес-стимуляцій у поєднанні з тренувальними вправами на розвиток мовленнєвої компресії. Особливої уваги заслуговує вивчення шляхів адаптації цієї методики до потреб студентів із різним рівнем мовних компетентностей, що дозволить розробити диференційовані траєкторії підготовки майбутніх перекладачів.

Список використаних джерел

1. Король А., Пітик А. Система вправ для навчання усного послідовного перекладу. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Серія: Германська філологія*, 833, 61-70. <https://doi.org/10.31861/gph2021.833.61-70>
2. Кузьмич І., Негрич Н. Формування навичок усного перекладу в учнів старших класів середніх загальноосвітніх навчальних закладів. 2024. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Серія: Германська філологія*, 822, 49-61. <https://doi.org/10.31861/gph2020.822.49-61>
3. Alshehri F. A. Enhancing Consecutive Interpretation Skills: A Technological Approach for Saudi Graduate Students of Translation Using Sanako Multimedia

- Labs. Eurasian Journal of Applied Linguistics, 2024. № 10 (2). P. 113- 125.
<https://ejal.info/article-view?id=708>
4. Stachowiak-Szymczak K., *Eye Movements and Gestures in Simultaneous and Consecutive Interpreting*, Second Language Learning and Teaching. Springer Nature Switzerland AG, 2019. - 177 p. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-19443-7>
 5. Zhang Q., Jing Y. The impact of interpreting students' gestures and speech content on speech fluency of consecutive interpreting. 2025. *Frontiers in Psychology.*, Vol.16, Sec. Psychology of Language. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1568341>
 6. Горошкін І. О. Перекладацька компетентність як індикатор готовності до професійної діяльності. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2021. Т. 32 (71), № 1. С. 138–143.
 7. Bondarchuk J., Kugai K. Communicative competence in training interpreters. *Scientific Journal of Polonia University*. 2022. Vol. 51, No. 2. P. 25–30.
 8. Nizamova U. S. Professional training in improving the communicative competence of future translators. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*. 2025. Vol. 5, No. 6. P. 925–928.
<https://www.mjstjournal.com/index.php/mjst/article/view/4043>
 9. Mammadova I. Cognitive and Pedagogical Dimensions of Translation: A Theoretical and Practical Exploration. *Acta Globalis Humanitatis Et Linguarum*. 2025. Vol. 2, No. 1. P. 213–220.
<https://doi.org/10.69760/aghel.02500127>
 10. Hajiyeva B. Challenges in understanding idiomatic expressions. *Acta Globalis Humanitatis Et Linguarum*. 2024. Vol. 1, No. 2. P. 67–73.
<https://doi.org/10.69760/aghel.01024066>

11. Назаренко Н. С., Мороз Н. В. Особливості формування перекладацької компетентності майбутніх прикордонників. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*, 37(2), 127-140.
<https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v37i2.1673>
12. Golovatska I. Technological enhancement of professional training of future translators: focus on localization. *Information Technologies and Learning Tools*. 2024. Vol. 104, No. 6. P. 128–138.
<https://doi.org/10.33407/itlt.v104i6.5738>
13. Karaban V., Karaban A. Redefining Translator Training Paradigm in Ukraine: AI Integration and Compliance with European Standards. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2025. Вип. 101. P. 125–132.
<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2025-101-13>
14. Tkachuck T., Matsera O. Innovation strategies for developing English language competence of future translators in the digital educational environment. 2025. *Collection of Scientific Papers "ΛΟΓΟΣ"*, (July 4, 2025; Zurich, Switzerland), P. 199–204.
<https://doi.org/10.36074/logos-04.07.2025.036>
15. Salmanova S. Gamification and AI in Language Learning – A New Era of Digital Education. *Acta Globalis Humanitatis et Linguarum*. 2025. Vol. 2. № 1. P. 262-269. <https://doi.org/10.69760/aghel.02500134>
16. Seeber K. G. Cognitive load in interpreting: Exploring the limits of the human mind. *Translation and Interpreting Studies*. 2024. Vol. 19, No. 2. P. 185–205.
17. Tiselius E. Expertise and Experience in Interpreting. *The Routledge Handbook of Interpreting*. 2nd ed. London : Routledge, 2022. P. 162–177.

18. *Efforts and models in interpreting and translation research : a tribute to Daniel Gile.* / Hansen G., Chesterman A., Gerzymisch-Arbogast H. (eds.). 2008. John Benjamins Publishing Co., - 315 p. ISBN: 978 90 272 1689 2
19. Поворознюк Р.В. "Модель розподілу зусиль" Д. Жилія як запорука успіху усного перекладу. *Науковий вісник ХДУ, Серія Перекладознавство та міжкультурна комунікація.* 2016. № 3. С. 44-48.
<https://tsj.journal.kspu.edu/index.php/tsj/issue/view/12>
20. Roszyk E. Compression strategies in simultaneous interpreting: A corpus-based study. *Translation and Interpreting Studies.* 2023. Vol. 18, No. 3. P. 312–335.
21. Bartolini F. Cognitive load and strategic choices in interpreting. *Linguistica Antverpiensia, New Series – Themes in Translation Studies.* 2024. Vol. 23. P. 88–105.
22. Fonti M. Cognitive automation in professional interpreting. *Interpretology Quarterly.* 2024. Vol. 7, No. 1. P. 22–39.
23. Giampieri P. Discourse markers and corpus-based translation studies. *Journal of Pragmatics and Translation.* 2023. Vol. 12, No. 2. P. 145–160.